

Igitabo cya Yoweli n'Itorero ry'Abadivantisiti b'Umunsi wa Karindwi b'i Lawodikiya — Nimeru Cumi n'Irindwi

Jeff Pippenger
2025-12-23

Umubare Cumi n'Irindwi

Twasoje ingingo iheruka ku gitekerezo kitari cyarangira cy'ubuhanuzi bwa Aburamu na Pawulo, ko umurongo ku wundi uzana igihe cy'imyaka 430, kigizwe n'imyaka 30 ikurikirwa n'imyaka 400. Ndukeka ko hari bamwe mu rwego rwa tewolojiya bashobora kubona iyo myaka 30 nk'igihe gikurikira imyaka 400, ariko iyo byumvikanyweho muri rusange, iyo myaka mirongo itatu ishyirwa ku ntangiriro y'icyo gihe. Ese ni imyaka 400 ikurikirwa na 30, cyangwa ni 30 ikurikirwa na 400? Ni mirongo itatu ikurikirwa na magana ane, kuko hariho abahamya benshi, bashyiraho igihe cy'imyaka mirongo itatu, gihujwe n'icyo kandi kigakurikirwa n'igihe cya kabiri cy'ubuhanuzi.

Yozefu yari afite imyaka mirongo itatu y'amavuko igihe yatangiraga gukorera Farawo mu Itangiriro 41:46. Hahise hatangira imyaka irindwi y'uburumbuke, ikurikirwa n'imyaka irindwi y'inzara. Yozefu, nk'igishushanyo cya Kristo, amaze imyaka mirongo itatu y'amavuko yakurikiwe n'ibihe bibiri by'iminsi 2520. Igihe Kristo yari afite imyaka mirongo itatu, hakurikiyeho ibihe bibiri by'iminsi 1260, hamwe bigahwana n'iminsi 2520; ari yo na yo ihuzwa n'inshuro ndwi ku bwami bubiri.

Dawidi yari afite imyaka mirongo itatu igihe yabaga umwami, kandi yategetse imyaka mirongo ine, nk'uko byanditswe muri 2 Samweli 5:4. Dawidi ashushanya Kristo, kandi ubwo Kristo yari afite imyaka mirongo itatu, yarabatijwe, hanyuma ajyanwa mu butayu iminsi mirongo ine; maze nyuma yo kuzuka kwe, kwari kwarashushanyijwe n'umubatizo we, aguma yigisha abigishwa imbona nkubone iminsi mirongo ine. Ku musaraba, irimbuka rya Yerusalemu ryasubitswe ku bw'imbabazi imyaka mirongo ine, bihura n'iyo myaka mirongo ine yo gupfira mu butayu mu ntangiriro y'amateka y'isezerano ryabo.

Ezekiyeli yari afite imyaka mirongo itatu y'amavuko igihe yahamagarirwaga kuba umuhanuzi muri Ezekiyeli 1:1. Ubu sinzafata umwanya wo kuvuga iby'igihe cyakurikiyeho nyuma y'umwaka wa mirongo itatu wa Ezekiyeli, ahubwo ndashyiramo incamake ngufi ya AI y'ibintu byemejwe byerekeye igihe umurimo we wamaze. "Ubuhanuzi bwa Ezekiyeli buri mu bwanditswe byo mu Isezerano rya Kera byagaragajwemo amatariki mu buryo busobanutse kurusha ibindi, kuko mu gitabo cye hose hatanzwe amatariki yihariye 13. Ayo yose abarwa uherye ku mwaka wa Yekoniya yajyanywemo mu bunyage (597 Mbere ya Kristo nk'umwaka wa 1), bityo hakaboneka urwego rusobanutse rw'ibihe rukwira hafi imyaka 22."

Yesu yari afite imyaka mirongo itatu igihe yabatizwaga, maze aherako akomeza isezerano yagiranye na benshi, mu cyumweru kimwe.

Antikristo ategukwa n'urugero rwa Kristo mu buryo bw'ubuhanuzi, kandi nk'uko Kristo yamaze imyaka mirongo itatu ategurirwa gutangira umurimo We wo kuba Umutambyi Mukuru wo mu Ijuru, ni ko n'igihe cy'ubuhanuzi cy'imyaka mirongo itatu cy'itegurwa, cyagaragajwe ku antikristo, cyatangiriye ku ikurwaho ry'"igitambo gihoraho" mu 508 kigera mu 538, igihe ubupapa bwahabwaga ubushobozi bwo kuba umutambyi mukuru w'impimbano; nk'uko Kristo yasizwe imbaraga mu mubatizo We, kuko imyaka 1260 y'umwijima w'ubupapa yagombaga kugereranywa n'iminsi 1260 y'umucyo utunganye ya Kristo, uhereye ku mubatizo We kugeza ku musaraba, ibyo bikaba bihura n'igikomere cyica cy'ubupapa mu 1798.

Nta na kimwe muri ibi bihe bibiri-bibiri byabanje, bitangirana n'igihe cy'imyaka mirongo itatu, kibanziriza intambwe ya mbere ya Abramu mu rugendo rwe rw'amasezerano rw'intambwe eshatu. Ni cyo gituma icya Abramu ari cyo kivugwa mbere, nubwo cyashoboraga gusa kuba muri ubwo buryo nyuma y'uko gishingiwe n'ubuhamya bwa kabiri bwa Pawulo. Igihe Pawulo yandikaga aya magambo ye, ubuhanuzi bw'imyaka 400 bwahindutse ubuhanuzi bw'imyaka 430, bufite imyaka 30 ya mbere yatandukanyijwe n'igihe cya nyuma.

Nshimangira, nshingiye ku mico ya Kristo, nk'uko ahagararirwa nk'Alufa na Omega, ko mu nzira y'isezerano y'abanyagihumbi ijana na mirongo ine na bine, ari bo omega y'ubuhanuzi bw'incuro ebyiri bwa Abramu na Pawulo bw'imyaka mirongo itatu—bukurikizwa n'imyaka magana ane—hagomba kubaho ikigereranyo cyabwo muri omega y'amateka y'isezerano, ari yo mateka yo gushyirwaho ikimenyetso kw'abanyagihumbi ijana na mirongo ine na bine. Igihe cy'imyaka mirongo itatu, gikurikiwe n'ikindi gihe gitandukanye, kigomba gusohozwa mu buryo budakoresha igihe, ariko bugasohozwa ubuhanuzi shingiro bwa Abramu bw'imyaka 430. Byaba byiza uramutse usomye iryo jambo ribanziriza iri nanone, hanyuma ukagaruka kuri iyi ngingo ugakomeza.

Yesu, Yosefu, Dawidi na Ezekiyeli bese bamaze imyaka mirongo itatu bategurirwa umurimo wagombaga gushushanya ubwoko bw'Imana mu minsi y'imperuka. Ezekiyeli umuhanuzi, Yosefu ashushanya Kristo umutambyi, na Dawidi umwami. Ibimenyetso bine, ariko kimwe muri ibyo bimenyetso gihagarariye Umutambyi Mukuru wo mu Ijuru gifite uhagarariye mu bumuntu n'uwa gikirisitu. Abo bagabo bane b'abahamya bese bahuriza hamwe n'imyaka 30 ya Aburamu ikurikiwe n'igihe cy'ubuhanuzi.

Antikristo yamaze imyaka mirongo itatu itegurwa, hanyuma ihabwa ubushobozi bwo gutegeka mu gihe cy'imyaka 1260 kugeza igihe yakiriye urupfu rwayo rwa mbere mu 1798. Ni yo kimenyetso cy'urupfu rwa kabiri, kuko yongeraga gupfa igihe igihe cy'igeragezwa gifunzwe. Urupfu rwa kabiri ni urupfu rw'iteka ryose. Dukorera Umukiza wazutse, kuko Kristo atapfiriye iteka ryose; ntiyapfuye urupfu rwa kabiri. Igihe igikomere cyica cya papasi gikize, Iyahishuwe igice cya cumi na gatatu bigaragaza ko izongeraga gutegeka amezi 42, ahagarariye igihe cy'ubuhanuzi, kidafite ingingo y'igihe.

Igihe azaturwa ku itegeko ryo ku Cyumweru, ingabo zirwanya umurimo we ni izo zazuwe ku iherezo ry'iminsi itatu n'igice yo mu Byahishuwe 11. Ububasha bubiri bwazuwe, bwombi bukaba

ari ibimenyetso, bumwe bw'isabato y'umunsi wa karindwi n'ubundi ubw'izuba, bihinduka ingingo y'ifatizo ku isi yose, mu gihe abantu bakora ihitamo ryabo rya nyuma ry'ubugingo cyangwa urupfu.

Mu gihe cy'itegeko ryo ku cyumweru, antikristo, ari na we nyamaswa, azaba ahagarariye ubumwe bw'incuro eshatu bw'igisato, ubwe (ni ukuvuga nyamaswa), n'umuhanuzi w'ibinyoma. Izo mbaraga eshatu zizishyira hamwe zirwanye itorero ry'Imana, ari ryo rigomba kuzamurwa rikarenza imisozi yose. Itorero ry'Imana rinesha rimaze imyaka mirongo itatu ritegurwa, atari imyaka mirongo itatu nyakuri, ahubwo ni igihe cy'ubuhanuzi cyashyizweho gifitanye n'umubare wa mirongo itatu, kandi kikaba kigifite agaciro nk'ubuhanuzi na nyuma y'itegeko ryo mu 1844, rigaragaza ko ishyirwa mu bikorwa ry'igihe cy'ubuhanuzi ritari rikigifite agaciro. Biroroshye kubona ko iyo myaka mirongo itatu ihagarariye igihe cyo gutegura umuhanuzi, umutambyi n'umwami, bo nk'itorero rinesha bazahagararira ubwami bw'ikuzo. Abahamya bane ba Ezekiyeli, Kristo, Yosefu na Dawidi bahagarariye ubutware bw'ubwami bw'Imana muri icyo gihe nyine papacy n'ubumwe bw'incuro eshatu biyobora isi kuyigeza kuri Arumagedoni.

Itorero rineshahejwe rizamurwa ku itegeko ryo ku Cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe z'Amerika, kandi hakurikijwe ubuhamya bw'Isezerano rya Kera n'Isezerano Rishya, ubwoko bw'isezerano ari bwo ibihumbi ijana na mirongo ine na bine bugomba guhinduka ubwami bw'abatambyi.

Namwe kandi, nk'amabuye mazima, murubakishwa kugira ngo mube inzu y'umwuka, ubutambyi bwera, bwo gutamba ibitambo by'umwuka byemerwa n'Imana kubwo Yesu Kristo. 1 Petero 2:5.

Abatambyi bagombaga kuba bafite imyaka mirongo itatu y'amavuko igihe batangiraga gukorera mu rusengero, bityo hakaba hari igihe kibanziriza itegeko ryo ku Cyumweru aho ubutambyi butegurwa kugira ngo bukore nk'ituro ry'umuganura rizunguzwa. Abatambyi, ari bo ibihumbi ijana na mirongo ine na bine, bagaragazwa nk'Abalewi mu gikorwa cyo kwezwa gisohozwa n'Intumwa y'Isezerano. Hariho igihe cy'ubuhanuzi kigana ku itegeko ryo ku Cyumweru, aho igikorwa cyo kwezwa gitegurwa umurimo weretswe Imana ku gihe cy'imvura y'itumba ya nyuma. Iryo tegurwa rirangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru, bityo rero igihe cya mirongo itatu kigahagararira itegurwa ry'abatambyi, bityo kikajyana n'imyaka yasabwaga kugira ngo umuntu abe umutambyi. Kristo nk'Umutambyi Mukuru yatangiye umurimo We afite imyaka 30, kandi kubera ko Yosefu ashushanya Kristo, na we yatangiye umurimo we afite imyaka mirongo itatu. Kristo w'ibinyoma yamaze imyaka 30 ategurwa, bityo tukaba dufite abahamya batatu bemeza ko igihe cy'imyaka 30 gishushanya itegurwa ry'ubutambyi.

“Ikibazo gikomeye kiri bugufi kizatoranya gikuremo abo Imana itashyizeho, kandi izaba ifite umurimo wera, w'ukuri, wejejwe, witeguye kwakira imvura y'itumba.” Selected Messages, igitabo cya 3, 385.

Mushiki White yigisha mu buryo butaziguye ko igihe cyose itorero riba ritanduye, Umwuka w'Ubuhanuzi aba akora. Igihe ikibazo gikomeye kizatoranya kikavanamo urukungu, muzabona umurimo wera ugizwe na Yesu na Yosefu umutambyi ufite kamere y'Ubumana n'iy'ubumuntu

icyarimwe, Yesu na Ezekiyeli umuhanuzi, Yesu na Dawidi umwami. Abategurwa mu gihe kigereranywa n'imyaka mirongo itatu, bagomba kuzaba mu bantu ibihumbi ijana na mirongo ine na bine kandi bagaragazwa nk'abahanuzi, abatambyi n'abami. Abo bantu batatu bose ni ibimenyetso bya Bibiliya by'umurimo wa Kristo nk'umuhanuzi, umutambyi n'umwami, bityo rero umubare mirongo itatu uduha gukuramo ko muri buri cyiciro muri ibyo bitatu, byabyajwe n'ibimenyetso bya Bibiliya byateguwe imyaka mirongo itatu, iyo bihujwe na Kristo bigaragaza ihuriro ry'Ubumana n'ubumuntu. Nuko rero, abo batambyi bategurwa muri icyo gihe cy'ikigereranyo cy'imyaka mirongo itatu bagaragazwa nk'ibendera ry'Ubumana buhujwe n'ubumuntu.

Amezi 42 y'amaraso ya nyuma ya papa aba igihe Kristo agenda hagati y'abantu amezi 42 mu muntu w'abigishwa Be. Amezi 42 y'uburetwa n'igitugu asoza no gukizwa, nk'uko bigaragazwa n'imyaka 430 y'ubuhanuzi bw'impande ebyiri bwa Abramu. Imyaka magana ane ya Abramu irangirira ku gukizwa ku Nyanja Itukura, ari byo bishushanyo bya kera bya Bibiliya byerekana iherezo ry'igihe cy'imbabazi, ku iherezo ry'amezi 42 y'ikigereranyo cya papa.

Amezi mirongo ine n'ibiri agereranya igihe cy'igeragezwa gitangirira ku itegeko ryo ku cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe z'Amerika kugeza igihe igeragezwa ry'abantu rizafungirwa. Nyamara muri ayo mezi 42, nyuma y'igihe cy'imyaka mirongo itatu cyo kwitegura, Kristo arimo gukomeza isezerano mu muntu w'abasigaye. Antikristo, umutambyi w'ibinyoma wiganye ukuri, agera ku iherezo rye rya nyuma aho Kristo yapfiriye mu murongo we, ari na ho Farawo, umwami wa Egiputa, yapfiriye mu murongo we. Ku musozi wa Karumeli, abahanuzi ba Bali barishwe, bityo hagaragazwa urupfu rw'umuhanuzi w'ibinyoma ku itegeko ryo ku cyumweru. Ku itegeko ryo ku cyumweru, haba hari umuhanuzi w'ibinyoma hanyuma akicwa, ikiyoka gihagarariwe na Farawo, n'inyamaswa ihagarariwe n'ubupapa. Ibyo byose bihagarariwe ku itegeko ryo ku cyumweru mu makimbirane n'abatambyi b'Imana, abami bayo n'abahanuzi bayo. Itorero ryezwa mbere gato y'itegeko ryo ku cyumweru kandi impano yo guhanura ikagarurwa—aho nyine umuhanuzi w'ibinyoma apfira. Kuva icyo gihe, intambara iba ari iy'ubutumwa bw'ubuhanuzi bw'ukuri cyangwa ubw'ibinyoma.

Igihe cy'ikigereranyo cy'imyaka mirongo itatu gishushanya igihe kibanziriza itegeko ryo ku Cyumweru. Icyo gihe ni igihe cyo gutegurira abatambyi, kuko Kristo ari we cyitegerereze cyabo muri byose, kuko abo ari bo bakurikira Umwana w'Intama. Mu myaka mirongo itatu ya mbere y'ubuhanuzi bwa Abramu, isezerano ryashyizweho; bityo bikagaragaza ko icyo ari cyo cyose igihe cyo gutegurira abatambyi gishushanya, ari cyo gihe Umwami avugururiramo isezerano rye ab'ibihumbi ijana na mirongo ine na bine, nk'uko byagereranyijwe n'amateka ya alufa ya Abramu. Icyo gihe ni igihe cyo gutegurira abatambyi batangira umurimo wabo ku itegeko ryo ku Cyumweru, bageze ku myaka mirongo itatu, ubwo basigwa na Mwuka Wera nk'uko Kristo na we yasizwe mu mubatizo we. Indi kuri y'ukuri ishobora gukurwa mu mateka ya alufa ya Abramu ni uko, icyo ari cyo cyose icyo gihe gishushanya kigana ku itegeko ryo ku Cyumweru, kigomba kuba gikomeye cyane, kuko omega buri gihe irusha imbaraga alufa. Itegeko ryo ku Cyumweru ni ryo omega rigereranywa na tariki ya 22 Ukwakira 1844, umusaraba, Pasika yo mu Egiputa, n'ibindi byinshi.

Itegeko ryo ku Cyumweru rihagarariye iherezo ry'igihe cyashushanywaga n'igihe cy'imyaka mirongo itatu. Ryabanje kugaragazwa mbere n'inkuru hafi ya zose zikomeye z'agakiza, kandi ni na ryo herezo ry'amateka y'isezerano y'ubwoko bwatoranyijwe yatangiranye na Abramu. Urebye uburemere nk'ubwo bw'ibimenyetso by'ubuhanuzi birebana n'iherezo ry'icyo gihe, hamwe n'intego ikomeye y'icyo gihe ubwacyo, ni iyihe yaba intangiriro?

Hariho igihe cy'ubuhanuzi kigereranywa n'imyaka mirongo itatu, kandi, hashingiwe ku buhamya bw'abahamya benshi, kirangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru. Kuri iyo ngingo hakurikiraho ikindi gihe kigereranywa n'imibare itandukanye, kandi buri kimwe muri ibyo bihe gitanga ubuhamya bw'umurongo w'amateka y'ubuhanuzi ukurikiraho nyuma y'itegeko ryo ku Cyumweru. Bimwe muri ibyo bihe bigereranya umurongo w'imbere w'amateka y'Itorero, naho ibindi bigereranya umurongo w'inyuma w'isi igenda yerekeza kuri Armagedoni.

Birashoboka ko muri iki gihe twiyibutsa yuko twanga gukoresha ubuhanuzi bw'ibihe mu minsi y'imperuka mu buryo bwo guhagararira amatariki ayo ari yo yose ashobora kumenyekana, kugeza igihe umunsi n'isaha bizatangarizwa ku iherezo ry'ibyorezo. Nzakoresha Daniyeli igice cya cumi na kabiri kugira ngo nsobanure igitekerezo cyanjye cy'uko igihe cy'ubuhanuzi kitagikurikizwa. Mu gice cya cumi na kabiri harimo imirongo itatu igaragaza igihe cy'ubuhanuzi.

Nuko numva uwo mugabo wari wambaye imyenda y'ibitare byiza byitwa lineni, wari hejuru y'amazi y'uruzi, igihe yazamuraga ukuboko kwe kw'iburyo n'ukw'ibumoso abyerekeje mu ijuru, akarahirira Uhoraho uhoraho ko ibyo bizamara igihe, n'ibihe, n'igice cy'igihe; kandi ko namara kurangiza gutatanya imbaraga z'ubwoko bwera, ibyo byose bizaba birangiye. Daniyeli 12:7.

Kandi uhereye igihe gitambo gihoraho kizavanwaho, maze hagashyirwaho ikizira giteza kurimbuka, hazabaho iminsi igihumbi na magana abiri na mirongo cyenda. Daniyeli 12:11.

Hahirwa uwategereza, akagera ku minsi igihumbi na magana atatu na mirongo itatu n'itanu. Daniyeli 12:12.

Abamileriti bari bafite gusobanukirwa nyakuri kuri buri murongo muri iyi mirongo itatu. Ubu buhanuzi butatu ni igice cy'ukuri kugereranya urufatiro. Nyamara, uko Abamileriti basobanukiwe iyi mirongo kwari gushingiye ku ikoresha ry'ihame rivuga ko umunsi ubarwa nk'umwaka. Kubera ko "igihe kitakiriho," iyi mirongo igomba kuba ifite indi mikoreshereze, kuko ubuhanuzi bwose buvuga iby'igihe cy'imvura y'itumba. Iyi mirongo igomba kugira ubusobanuro bujyanye n'imvura y'itumba butifashisha igihe kugira ngo habeho ubutumwa, kandi butanyuranya n'uko Abamileriti basobanukiwe iyo mirongo. Uko Abamileriti basobanukiwe neza umurongo wo hagati muri iyo mirongo itatu, (umurongo wa cumi n'umwe), ni uko ugereranya igihe gifite ibice bibiri, gitangirana n'igihe cy'imyaka mirongo itatu, hagakurikiraho imyaka 1260. Umurongo wa cumi n'umwe werekana igihe cy'imyaka mirongo itatu kibanziriza itegeko ryo ku Cyumweru, nk'uko bigereranywa no gushyirwaho kw'ikizira giteye ishyanga gitera ubutayu.

Daniyeli cumi na kabiri ni igice cyo mu Ijambo ry'Imana kigaragaza uburyo bwo kwezwa kw'ubwoko bw'Imana bubaho mu minsi ya nyuma, mu gihe cy'imperuka, ubwo ubuhanuzi bwo mu gitabo cya Daniyeli bukurwaho ikimenyetso. Mu murongo wa cumi na umwe dusangamo

ubuhanuzi abapayoniya basobanukiwe neza ko ari igihe cy'imyaka mirongo itatu kijyana mu gihe cy'imyaka 1260. Mu gice cya cumi na kabiri, ubuhanuzi butatu bwo mu mirongo ya karindwi, iya cumi na umwe, n'iya cumi na kabiri, bwose bushyizweho ikimenyetso kugeza mu gihe cy'imperuka. Mu gihe cy'imperuka, ubwo buhanuzi butatu bugomba gukurwaho ikimenyetso, kuko Ijambo ry'Imana ritajya rihinyuka. Muri icyo gice nyine hagaragazwa mu buryo busobanutse kurusha ahandi hose muri Bibiliya iherezo ry'igihe cy'igeragezwa cy'abantu; bityo igice cya cumi na kabiri, mu by'ukuri kandi by'umwihariko, kigaragaza iherezo ry'Abadiventisime kurusha uko kigaragaza intangiriro y'Abadiventisime.

Ubuhanuzi butatu bwo muri Daniyeli cumi na kabiri bwashyizweho ikimenyetso muri uwo mwanya nyir'izina w'Ibyanditswe aho ugushyirwaho ikimenyetso no gukurwaho ikimenyetso bibonera ibisobanuro byabyo by'ibanze by'ubuhanuzi. Ubwo buhanuzi butatu bukurwaho ikimenyetso mu mateka y'abana ibihumbi ijana na mirongo ine na bine, kuko Alfa na Omega buri gihe bigaragaza iherezo ry'ikintu, hamwe n'intangiriro y'ikintu. Icyo ikimenyetso gikurwaho muri ibyo bihe bitatu by'ubuhanuzi byo mu gice cya cumi na kabiri kigereranya gukurwaho kwa nyuma kw'ikimenyetso ku Ijambo ry'ubuhanuzi ry'Imana. Uko gukurwaho kw'ikimenyetso kugaragazwa mu Iyahishuwe igice cya mbere igihe Iyahishuwe bya Yesu Kristo bikuriweho ikimenyetso, mbere gato y'isozwa ry'igihe cy'imbabazi. Umurongo wa cumi n'umwe wo muri Daniyeli cumi na kabiri ni wo uhujye n'ishusho ya mbere ya Aburamu na Pawulo y'ubuhanuzi bw'impane ebyiri bwatangiranye n'igihe cy'imyaka mirongo itatu.

Ubuhanuzi butatu bwo muri Daniyeli 12 ni ibihe by'igereranyo bishyirwa ahagaragara mu gihe giheruka cy'iherezo, kandi uko gushyirwa ahagaragara kuganisha ku kwezwa kwa nyuma kw'ubwoko bw'Imana. Ubwo mbere muri ubwo buhanuzi butatu butangwa na Kristo ubwe, kandi igihe awugaragaza aba ahagaze ku mazi yambaye imyenda y'ibitare, byerekana iherezo ry'igihe cy'ubuhanuzi kigereranywa n'imyaka 1260, kandi asobanura iherezo ry'icyo gihe nk'iherezo ryo gutatanywa kw'imbaraga z'ubwoko bw'Imana. Ubwoko bw'Imana bwo mu minsi y'imperuka ni abantu ibihumbi ijana na mirongo ine na bine, kandi batatanyijwe.

Si Kristo ntiyahagaze ku mazi gusa asubiza ikibazo, ahubwo icyo kibazo gitangirana n'amagambo ngo "Kugeza ryari?". "Kugeza ryari?" ni ikimenyetso cy'ubuhanuzi, kandi ni na cyo na Yesu abazwa ubwo, mu murongo wa cumi na gatatu wa Daniyeli umunani, habazwa ngo "Kugeza ryari?".

Maze umwe abwira wa mugabo wari wambaye imyenda y'ibitare, wari hejuru y'amazi y'uruzi, ati: "Bizageza ryari ngo ibyo bitangaza birangire?"

Numvise umuntu wari wambaye imyenda y'igitare, wari hejuru y'amazi y'uruzi, ubwo yazamuraga ukuboko kwe kw'iburyo n'ukw'ibumoso aberekeza mu ijuru, akarahirira Uhoraho uhoraho iteka ryose ko ibyo bizamara igihe, ibihe, n'igice cy'igihe; kandi ubwo azaba arangije gutatanywa imbaraga z'ubwoko bwera, ibyo byose bizaba birangiye. Daniyeli 12:6, 7.

Ikibazo cyabajijwe Yesu, washushanyijwe nk'umuntu wambaye imyenda y'ibitare byiza by'umweru mu iyerekwa ry'uruzi Hidekeli, ni iki ngo: "Ibi bitangaza bizageza ryari ku iherezo?" kandi mu iyerekwa ry'uruzi Ulayi, Yesu, washushanyijwe nka Palumoni (uwo wera runaka),

arabazwa ati: “Iryo yerekwa ryerekeye igitambo gihoraho n’igicumuro giteza ubuhanuzi bwo kurimbuka, cyo gutuma ubuturo bwera n’ingabo bihabwa kuribatanwa n’ibirenge, rizageza ryari?”

Mushiki White avuga ko iyerekwa Daniyeli yeretswe ku nkombe z’inzu zikomeye zo mu Shinari ubu riri mu gihe cyo gusohozwa, kandi mu isano n’ayo mayerekwa yombi y’inzu, Yesu abazwa “ikibazo” cy’ubuhanuzi, gihora gitanga amategeko yo ku Cyumweru nk’“igisubizo.” Nyamara ibisubizo byombi bitangwa mu rwego rw’igihe cy’ubuhanuzi, cyarangiyeye mu 1844. Abapayoniya bagaragaje neza igisubizo cy’ikibazo cyo mu gice cya munani n’iyerekwa ry’uruzi rwa Ulai, kandi basobanukiwe ko mu 1798 ari ho gutatanywa kw’imbaraga z’ubwoko bw’Imana kwarangiye. Ariko nyuma ya 1844, igihe “ishyirwa mu bikorwa ry’igihe” cy’Ijambo ry’ubuhanuzi ry’Imana ryarangiriye, ikibazo cy’ubuhanuzi ngo “Bizageza ryari?” cyongera gusubiramo uko abapayoniya babisobanukiwe nk’“kugeza ku minsi 2300, hanyuma ubuturo bwera buzeswa ku itegeko ryo ku Cyumweru riri hafi kuza,” kandi “ibitangaza” “byose” biri mu iyerekwa rya nyuma rya Daniyeli bizaba bisohoye, igihe gutatanywa kw’ubwoko bwera mu minsi itatu n’igice y’ikigereranyo kuzarangira.

Icyerekezo cy’uruzi Hidekeli cyo mu bice bitatu bya nyuma by’igitabo cya Daniyeli, hamwe n’icyerekezo cy’uruzi Ulayi cyo mu bice bya karindwi kugeza ku cya cyenda, byamenyekanishijwe na Mushiki wa White nk’“inzuzi nini za Shinari.” Intiti zose z’amateka n’iza Bibiliya zemera ko hariho inzuzi ebyiri gusa, kandi zombi ari inzuzi nini, zifitanye isano na Shinari. Izo nzuzi ebyiri ni Tigiri (Hidekeli) na Efurate. Uruzi Ulayi si Efurate yo muri Shinari; ni umuyoboro muto w’amazi wakozwe n’abantu uri mu Buperesi, atari muri Shinari. Uruzi Ulayi rwo muri icyo cyerekezo gikubiyemo urufatiro n’inkingi yo hagati by’Itorero ry’Abadivantisiti si urwo muri Shinari, nyamara umuhanuzikazi agaragaza Ulayi nk’Efurate, imwe mu nzuzi nini za Shinari.

Iyerekwa rya Hidekeli rigaragaza amateka yo ku rwego rw’inyuma y’ikiyoka, inyamaswa n’umuhanuzi w’ibinyoma bayobora isi bayijyana kuri Harumagedoni, kandi iyerekwa rya Ulayi rihagararira umurimo wa Kristo wo guhuza Ubumana bwe n’ubumuntu bw’umuntu. Mu buryo bw’ubuhanuzi, uguhumekereka gukoresha uruzi rwa Ulayi nk’umuhama wa kabiri hamwe n’Uruzzi Ufurate kugira ngo hamenyekane umurimo ukorwa na Kristo mu guhuza Ubumana bwe n’ubumuntu.

Ufurate na Tigiri byombi byatangiriye muri Edeni kandi bikagenda bihingukirira mu burebure bwose bw’amateka y’isezerano. Igihe bisukiye mu nkingi yo hagati ya Adventisime ku wa 22 Ukwakira 1844, Ufurate ihuzwa n’umuyoboro wa Ulayi wakozwe n’abantu kugira ngo bigaragaze ihuriro ry’Ubumana n’ubumuntu, ari ryo rigerwaho binyuze mu kugaragaza kwizera muri abo bagereranywa n’igihumbi ijana na mirongo ine na bine. Ulayi igereranya ikigeragezo ku butware bw’Ijambo ry’ubuhanuzi ry’Imana, kuko ishyira ububasha bwa Ellen White, mu kumenya ko uruzi rwa Ulayi rw’Abaperesi ari rumwe mu nzuzi zikomeye za Shinari, mu kunyuranya n’inzobere z’isi.

Ikimenyetso cy’umugezi wa Ulai kigereranya ikigeragezo cyerekeye ijambo ry’umuntu cyangwa Ijambo ry’Imana. Mbese abantu ni bo bari mu kuri, cyangwa amagambo yashyizwe ahagaragara na Mushiki wa White ni yo ari mu kuri? Mbese umugezi wa Ulai ugereranya umugezi umwe wo mu

Buperesi, cyangwa se ugereranya umugezi w'ubuhanuzi ugizwe n'amazi ava muri Edeni avanze n'amazi ava ku bantu?

Hashobora kubaho ibisubizo byinshi kuri iyi ngorane nazamuye, ariko ndagaragaza ibitekerezo bimwe kugira ngo mubone icyo nshaka kuvuga. Mbese abahanga mu mateka n'abanyatewolojiya b'isi ni bo bafite ukuri, maze Mushiki wacu White akaba yibeshya? Nta muntu ujya impaka ko "inzuzi zikomeye za Shinari" ari Tigiri na Ufurate. None se, igihe Mushiki wacu White agaragaza uruzi Ulai rwo mu Buperesi ko ari uruzi rukomeye rwa Shinari, aba ari umuhanuzi w'ibinyoma? Cyangwa se, ni umuhanuzi w'ukuri wakoze ikosa? Ni amakosa angahe umuhanuzi w'ukuri ashobora gukora mbere y'uko arenga umurongo agahinduka umuhanuzi w'ibinyoma? Cyangwa se, abahanga mu mateka ni bo bibeshya? Cyangwa se, koko ni we ufite ukuri? Cyangwa se, abahanga mu mateka na Mushiki wacu White bombi baba bafite ukuri? Nazamuye iyi ngorane ngamije gukoresha ibisobanuro byayo nk'ingingo y'inyongera yerekeye wa mugabo wambaye imyenda y'ibitare, uhagaze hejuru y'uruzi, ubazwa ati: "Bizageza ryari?" mu iyerekwa ryombi ry'inuzi Hidekeli na Ulai.

Mu gice cya munani cya Daniyeli, Daniyeli ari i Susa, mu Buperesi; kandi Susa iri ku ruzi Ulayi, uruzi, bitewe n'inganda z'ubuhinzi, rukubiyemo uruzi rw'umwimerere ndetse n'urugererekanwe rw'imiyoboro y'amazi yakozwe n'abantu. Uko Ulayi rutemba rukomeza hasi ku ntera y'indi mayilo ijana na mirongo itanu cyangwa hafi aho, ruhuza n'aho inzuzi Tigiri na Ufurate zihurira. Tigiri na Ufurate byatangiriye muri Edeni amaherezo birahura, kandi iyo bimaze kwiyunga, uruzi Ulayi ruva mu Buperesi na rwo ruhurira aho hantu nyine. Iyo uruzi Ulayi rugeze muri gahunda y'ibishanga bya Tigiri aho Tigiri na Ufurate bihurira, Ulayi ruba rubaye igice cy'amazi agize inzuzi zikomeye za Shinari. Abanditsi b'amateka bari mu kuri, kandi na Mushiki wa Mweru ni ko biri.

Iyo Mushiki wa White agaragaje iyerekwa ry'Ulayi ryo mu gice cya munani, aba agaragaje uruzi ruzwiho gahunda yarwo y'imiyoboro y'amazi yakozwe n'abantu ihuza inzuzi za Tigiri na Ufurate, zigereranya ibihe bibiri by'imyaka 2520, byasojwe mu 1798 no mu 1844.

Izina rya kera ry'uruzi rwa Tigiri ni Hidekeli, kandi mu isano rifitanye na Ufurate, ayo migezi yombi yashyizwe mu buryo bwihariye mu buhanuzi nk'ifitanye isano na Ashuri na Babuloni, na bo bakaba baramenyekanye kandi nk'intare ebyiri zagombaga guhana intama z'Imana. Izo mbaraga ebyiri zisenya zabanjirije izindi mbaraga ebyiri zisenya za Roma y'abapagani na Roma ya gipapa, ari zo bimenyetso by'umugabo n'umugore, cyangwa by'itorero na Leta. Roma y'abapagani yari umugabo ugereranya ubutegetsi bwa Leta, naho Roma ya gipapa ikaba umugore wanduye ugereranya ubutegetsi bw'itorero. Ashuri yari umugabo, Babuloni na yo ikaba umugore mu isano ryabyo ry'ubuhanuzi; bityo bigaragaza ko Tigiri ari umugabo, naho Ufurate akaba umugore.

Uruzi rwa Tigiri ni uruzi rw'imiyoborere ya leta rwageze kugeza mu wa 1798, kandi Ufurate rw'imiyoborere y'itorero rwageze kugeza mu wa 1844. Ufurate rwagombaga kugera mu wa 1844, kuko ubutumwa bwo mu wa 1844 bwari bwerekeye Babuloni, (Ufurate) yongeye kugwa mu wa 1844. Nk'uko Ufurate rwabyaye isumo mu wa 1844, ni ko n'uruzi Ulayi, na rwo rwari rwarinjiye aho inzuzi zihurira nk'ikimenyetso cy'imirimo y'abantu, rwivanze n'amazi y'urundi ruzi. Uruzi

rw'imiyoborere ya leta rwafungiwe mu wa 1798, igihe ubutware bwa gisivili bwakuwagwaho ububasha bwa papa. Muri uwo mwaka ni na bwo Leta Zunze Ubumwe z'Amerika zatangiye gutegeka nk'innyamaswa yo mu isi n'ubwami bwa gatandatu bwo mu buhanuzi bwa Bibiliya. Uruzi rwa Tigiri rwafungiwe mu wa 1798, aho nyine leta amaherezo izahatira isi yose gusenya urugomero, ubu rubuza imyuzure y'itotezwa rya papa yenda gukwira isi yose nk'umwuzure urengeje urugero. Iyo nkuta, cyangwa urwo rugomero, ni urukuta rutandukanya itorerero na leta.

Mu mwaka wa 1844, Yufurati na Ulai byombi byerekana ubutumwa bwo mu 1844 nk'ukugwa kwa Babuloni, kandi nanone nk'umurimo nyirizina Kristo yatangiye mu 1844, ubwo, nk'Intumwa y'Isezerano, yejeje amazi ya Babuloni n'imirimo y'abantu abikura mu bwoko bwagombaga kwinjira mu buturo bwe bwera—ubwoko bwari bukeneye kwezwa mbere y'uko bwinjira Ahera Cyane. Kwezwa kwa nyuma kw'abo bantu kwasohojwe n'imvura yamenetse muni y'ubutumwa bw'Induru yo mu Gicuku, kandi utudondoro tw'iyi mvura tw'ubutumwa bw'Induru yo mu Gicuku twatunganyijwe dukomotse mu mazi ya Tigiri, nk'uko aba-Millerites bagaragaje Roma ya gipapa na 1798, kandi nk'uko bagaragaje ukugwa kwa Babuloni maze bakezwa mbere y'urugi rwafunzwe binyuze mu butumwa, cyangwa wavuga uti—bakorejwe kwezwa n'imvura yaturutse ku mazi yatunganyijwe ya Ulai, Tigiri na Yufurati, ubwo batangaga ubutumwa bwo muri Daniyeli 8:14, kandi bagasohozwa ubutumwa bw'Induru yo mu Gicuku mbere yo gufungurwa kw'Umunsi w'Impongano nyakuri.

Iyo Kristo ahagaze ku mazi ya Hidekeli mu murongo wa karindwi w'igice cya cumi na kabiri cya Daniyeli, aba ahagaze ku mazi ya Tigiri, ari yo mazi y'ubutegetsu bwa leta muri rya yerekwa rigaragaza ibikorwa bya nyuma by'ubutegetsu bwa muntu biyobora ku gusozwa kw'igihe cy'imbabazi. Aho ni ho ahagaze asubiza ikibazo cyo mu murongo ubanziriza uwo, nk'uko no mu iyerekwa ry'Uruzi rwa Ulayi, wa muntu wambaye imyenda y'ibitare, ari we aho witwa Palumoni, Umubari W'igitangaza, atanga igisubizo ku kibazo cyo mu murongo ubanziriza uwo. Muri ibyo byombi, icyo kiganiro ni ikiganiro cyo mu ijuru hagati y'abamarayika na Kristo, kandi muri ibyo byombi ikibazo ni iki ngo, "Kugeza ryari?"

Igisubizo ni iminsi 2300; mu gice cya munani no mu gice cya cumi na kabiri ni "igihe, ibihe, n'igice cy'igihe." Igisubizo gisobanurwa nk'imyaka 2300 n'imyaka 1260, ariko mu 1844 Imana yashyizeho ibihano ku ikoresha ry'igihe mu butumwa bw'ubuhanuzi, kuko igihe kitakiriho. Ni ikihe gisubizo cya Palmoni, wa muntu wambaye imyenda y'ibitare, ku rubyaro rwe rwa nyuma? Ikibazo cyo "Kugeza ryari?" cyagaragajwe n'abahamya benshi kugira ngo hamenyekane ko itegeko ryo ku Cyumweru ari ryo gisubizo cy'icyo kibazo; none se ubuturo bwera busukurwa ku itegeko ryo ku Cyumweru, kandi se "ibyo bitangaza byose" birangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru? Ni ibihe "bitangaza" birangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru, kandi se ibyo "bitangaza" byatangiye ryari?

Nuko Daniyeli ndareba, maze mbona hahagaze abandi babiri, umwe ku nkombe y'umugezi iyi ruhande, undi ku nkombe y'umugezi hakurya. Nuko umwe abaza wa muntu wari wambaye imyenda y'ibitare, wari hejuru y'amazi y'umugezi, ati: "Ibi bitangaza bizageza ryari ngo bibe birangiye?"

Nuko numva wa muntu wari wambaye imyenda y'ibitare byiza byera, wari hejuru y'amazi y'uruzi, ubwo yazamuraga ukuboko kwe kw'iburyo n'ukw'ibumoso aberekeza mu ijuru, akarahirira Ihoraho ry'iteka ryose ko bizamara igihe, n'ibihe, n'igice cy'igihe; kandi ko, ubwo azaba arangije kumenagura imbaraga z'ubwoko bwera, ibyo byose bizaba birangiye. Daniyeli 12:5-7.

Ikibazo cy'ikigereranyo kivuga ngo "Kugeza ryari?" kiranga itegeko ryo ku Cyumweru, kandi marayika ntiyabajije igihe itegeko ryo ku Cyumweru ryari, ahubwo yabajije igihe iherezo ry'ibitangaza ryari. "Ibitangaza" birangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru, none se ni ibihe bitangaza biyobora ku itegeko ryo ku Cyumweru? Cyangwa, kugira ngo tubivuge mu buryo burushijeho gusobanuka, ni ibihe "bitangaza" bigaragazwa mu iyerekwa ryatangiye kuri Hidekeli, bikagaragazwa mu bice bya cumi kugeza kuri cumi na bibiri? Niba dushobora kumenya icyo "ibitangaza" ari cyo, dushobora kubona igihe "ibitangaza" bitangirira. Muri Daniyeli 10, Gaburiyeli agaragaza mu buryo bwihariye intego yari afite mu buryo yakoranye na Daniyeli muri iryo yerekwa.

None rero nje kugusobanurira ibizaba ku bwoko bwawe mu minsi y'imperuka; kuko iyerekwa rikireba iminsi myinshi. Daniel 10:14.

Gaburiyeli yaje kugira ngo amenyeshe ubwoko bw'Imana ibizababaho mu minsi y'imperuka. Gufata ko ubuhanuzi bwo muri Daniyeli igice cya cumi na kabiri kwasobanuwe neza n'Abamillerite, ariko ugakoresha uko kwemera mu guhakana ko icyo gice kivuga ku minsi y'imperuka—ni uguhinyuza umugambi Gaburiyeli yatangaje. Igihe Gaburiyeli atangiye inkuru y'ubuhanuzi mu murongo wa mbere w'igice cya cumi na kimwe kugeza ku murongo wa gatatu w'igice cya cumi na kabiri, amateka agaragazwa ni ibisobanuro by'ubuhanuzi byo hanze byerekana uburyo ikiyoka, inyamaswa n'umuhanuzi w'ibinyoma bayobora isi kuyerekeza kuri Harimagedoni. Muri icyo gice harimo ibice bisobanura uko ubwoko bw'Imana burenganywa, ariko amateka yo mu gice cya cumi na kimwe ni ihishurirwa ryo hanze cyane cyane. Ibyo bisobanuye ko igice cya cumi n'igice cya cumi na kabiri bigereranya alufa na omega mu iyerekwa rya nyuma rya Daniyeli, kuko bitandukanye n'igice cya cumi na kimwe, byombi bisobanura ubutumwa bw'imbere bugaragaza ishyirwaho ikimenyetso ry'abihumbi ijana na mirongo ine na bane. Igice cyo hagati ni ubugome bwo kwigomeka kwa muntu nk'uko bugereranywa n'umwami wo mu majyaruguru, papa w'i Roma, kandi alufa, ari yo gice cya cumi, hamwe na omega, ari yo gice cya cumi na kabiri, bigaragaza uburambe bw'imbere bw'abihumbi ijana na mirongo ine na bane mu minsi y'imperuka. Ibyo bice uko ari bitatu biyobora ku irangira ry'igihe cy'igeragezwa; igice cya alufa gitangirana no gutinya Imana gutandukanya ibyiciro bibiri by'abaramya, kandi ku iherezo ry'icyo gice Daniyeli ahabwa kongererwa imbaraga incuro ebyiri, bityo bikagaragaza ubutumwa bw'umumarayika wa mbere n'ubw'umumarayika wa kabiri. Igice cya cumi na kabiri ni cyo gice cya omega, kandi kigaragaza ubutumwa bw'urubanza rw'umumarayika wa gatatu.

Igice cya cumi na rimwe gisobanura kwigomeka kw'abantu guhera ku irimbuka rya Yerusalemu kugeza ku iherezo ry'igihe cy'imbabazi, kandi nk'uko mushiki wacu White abivuga, icyo ni ikigereranyo cy'iherezo ry'igihe cy'imbabazi ku mperuka y'isi. Daniyeli 11 itangirira ku irimbuka rya Yerusalemu, kuko Daniyeli ari umwe mu bajanywe i Babuloni mu irimbuka rya Yerusalemu

ryabaye incuro eshatu, ryabaye ikigereranyo cy'irimbuka ry'uwo murwa umwe mu mwaka wa 70 nyuma ya Kristo, hanyuma rikongera no mu minsi ya nyuma nk'uko byagereranyijwe n'isi.

Kurimbuka kubiri nyakuri kwa Yerusalemu kwabaye ku minsi umwe w'umwaka, bitandukanyijwe n'imyaka magana atandatu na mirongo itandatu n'itanu. Ayo kurimbuka yombi yabaye ay'umurwa aho Isanduku y'Isezerano yagombaga kuba iri. Shilo yari ifite ibimenyetso by'ubuhanuzi bimwe n'ibyo kandi ihagarariye kurimbuka kwa mbere kw'umurwa aho kubaho kw'Imana kwari kuri, cyangwa aho kwagombaga kuba kuri. Igihe Mushiki wa White akoresha kurimbuka kwa Yerusalemu nk'ikimenyetso cy'ukurimbuka ko mu minsi y'imperuka, aba atanga ibisobanuro ku nyigisho ya Kristo yerekeye kurimbuka kwa Yerusalemu.

Shilo, no kurimburwa kwa Yerusalemu ku ngoma ya Nebukadinezari na Tito, ni abahamya batatu bo mu minsi y'imperuka nk'uko bigaragazwa no kurimburwa k'umurwa w'Imana. Shilo ni ubutumwa bw'umumarayika wa mbere, bwigisha gutinya Imana, ikintu Eli atakoze, no kuyihesha icyubahiro, ikintu Eli atakoze, kuko igihe cy'urubanza rwayo kigeze. Ubutumwa bw'umumarayika wa kabiri ni ho dusanga ugusubirwamo kabiri nk'uko bigaragazwa na Nebukadinezari na Tito. Kurimburwa kwa gatatu kwa Yerusalemu, mu minsi y'imperuka, kuba igihe cy'igeragezwa gifunze, ari na cyo gusozu urubanza.

Igice cya cumi na kimwe ni amateka yo hanze y'ubutumwa bw'abamarayika batatu. Gishyizwe hagati y'iyerekwa ry'ugutandukana ryo mu gice cya cumi n'ugukorwaho gatatu guha imbaraga bibera ku minsi wa makumyabiri na kabiri w'iyerekwa rya Daniyeli. Ibi bivuga ko igice cya cumi na kabiri na cyo kizaba kivuga amateka y'imbere y'ibigera ku bwoko bw'Imana mu minsi y'imperuka. Kandi bivuga no ko umucyo uri mu gice cya cumi na kabiri urusha umucyo wo mu gice cya cumi gukayangana inshuro makumyabiri na kabiri.

Mu iyerekwa ry'i Ulai, Kristo na bwo yabajijwe ati "Kugeza ryari?" Imirongo cumi n'ibiri ibanza ibanziriza icyo kibazo kiboneka ku murongo wa cumi na gatatu, yagaragazaga amateka y'ubuhanuzi yo hanze ahagarariye ibisobanuro by'ingenzi byerekeye imbaraga z'ubuhanuzi bwa Bibiliya. Iyo mirongo cumi n'ibiri yari isubiramo gusa kandi yagura amateka ahagarariwe mu gice cya karindwi. Ayo mateka y'ubuhanuzi ashirirwa ahagaragara muri icyo mirongo arasubirwamo kandi akagurwa mu gice cya cumi na rimwe, ahereye mu gihe cy'Abamedi n'Abapersi. Igice cya nyuma cy'igice cya munani hamwe n'igice cya cyenda cyose ni uguhagararirwa kw'ubwoko bw'Imana bwo mu minsi y'imperuka n'umuhanuzi Daniyeli. Iyerekwa ry'amateka y'ubuhanuzi riboneka mu iyerekwa ry'inzuzi z'i Ulai mu bice bitatu, rifatanije no guhagararirwa kw'ubwoko bw'Imana muri ibyo bice binyuze mu mikoranire ya Daniyeli na Gaburiyeli, ni alufa kugeza ku omega by'ibice bya cumi kugeza kuri cumi na bibiri.

Kubera ko Hidekeli ari omega, naho Ulayi akaba alfa, imbaraga zigereranywa n'umucyo ufunzurirwa mu gice cya cumi na kabiri, igihe cy'imperuka kigeze, urabagirana incuro makumyabiri na kabiri kurusha iyerekwa ari ryo nkingi yo hagati n'ishingiro ry'Abadiventisime. Bityo rero, umucyo w'iyerekwa rya nyuma rya Daniyeli ugaragazwa mu buryo butaziguye ko ari umucyo ufitanye isano n'ubwoko bw'Imana mu minsi y'imperuka. Igihe marayika abaza uwo muntu wambaye imyenda y'ibitare, ati: "Bizageza ryari?" ku iherezo ry'ibyo bitangaza, ibyo

bitangaza ni ba bandi barabagirana nk'inyenyeri iteka ryose, nk'uko amateka y'isezerano rya Aburamu asubiramo ijwi ry'itegeko ribwira Aburamu kureba ku nyenyeri. Ibitangaza byo muri Daniyeli cumi na kabiri ni uguhindurwa kw'abantu bakaba ikimenyetso cy'abihumbi ijana na mirongo ine na bane.

Mu ngingo yabanje twagaragaje ko umurongo wa cumi n'umwe wo muri Daniyeli cumi na kabiri werekana igihe cy'ubuhanuzi kigizwe n'ibihe bibiri, icya mbere kikaba ari imyaka mirongo itatu. Kugira ngo nshyireho ishimikiro rikwiye ku murongo wa cumi n'umwe, nageze ku murongo wa karindwi; kugira ngo nerekanee uruhare rutaziguye rwa Kristo mu bitangaza asohoza hagati y'ubwoko Bwe mu minsi y'imperuka.

Nsubiye ku murongo wa cumi n'umwe, ndashaka kubibutsa ko igice cya cumi na kabiri cyiswe ku buryo butaziguye n'umumarayika Gaburiyeli ngo ni "iminsi y'imperuka." Mu minsi y'abihumbi ijana na mirongo ine na bane, ari yo minsi bahererwamo ikimenyetso kandi bakinjira mu isezerano n'Imana; hakurikijwe igitabo cya Daniyeli, hazabaho ubutumwa buzaba bukinguwe bugahinduka ijwi riranguruye. Ubwo butumwa bugaragazwa mu gice cya cumi na kabiri n'ibihe bitatu by'ubuhanuzi bitandukanye, byamaze gusobanurwa n'Abamilerite, hanyuma bikemezwa na Mwuka w'Ubuhanuzi. Ibyo bihe bitatu ntibihagarariye igihe, kuko wa mumarayika umwe uzamuramye amaboko yombi ayerekeje mu ijuru mu gice cya cumi na kabiri, yazamuramye ukuboko kumwe ayerekeje mu ijuru mu Ibyahishuwe igice cya cumi, arahira ko igihe kitazaba kikiriho. Iryo tangazo ryo mu wa 1844 risobanura ko ibyo bihe bitatu by'ubuhanuzi byo muri Daniyeli 12 ari ibihe by'ikigereranyo bitagenewe guhagararira igihe.

Nuko rero, ubwo igihe cya giporofeti gifite ikimenyetso kiri hagati muri Daniyeli cumi na kabiri ari igihe gikubye kabiri gitangirana n'imyaka mirongo itatu muri icyo gice nyirizina aho Mikayeli ahaguruka, ni bwo mumenya ko icyo gihe gikubye kabiri gitangirana n'imyaka mirongo itatu ari isohozwa ritunganye ry'ubuhanuzi bwa alufa bwa Abram. Omega y'ubuhanuzi bw'igihe, itangiza amateka y'isezerano mu rwego rw'ubwoko bwatoranyijwe, igera ku isohozwa ryayo ritunganye muri icyo gice nyine ari na cyo ndunduro y'ubuhamya bwa Daniyeli bw'ibizagera ku bwoko bw'Imana mu minsi y'imperuka.

Mu gihe cy'imperuka, igitabo cya Daniyeli kirafungurwa, kandi umucyo uvamo ugashyiraho ikimenyetso ku bwoko bw'Imana. Mu gihe cy'imperuka, igitabo cya Daniyeli kirafungurwa, kandi umucyo uvamo ushushanywa n'ibihe bitatu by'ubuhanuzi biri mu gice cya nyuma cya Daniyeli. Icyo gice ni omega y'ibice bitatu bigize iyerekwa rya Hiddekel, kandi iyerekwa rya Hiddekel ni omega y'ibice bitatu bigereranya alpha y'amayerekwa y'inzuzi ya Daniyeli. Inzuzi zatangiriye muri Edeni amaherezo zageze kuri Daniyeli, hanyuma Ijambo ry'Imana ry'ubuhanuzi rizizana mu murongo wa Millerite w'umumarayika wa mbere n'uwa kabiri, ari wo murongo wa alpha w'imirongo ibiri y'abamarayika batatu. Imyaka 1290 yo mu murongo wa cumi n'umwe ni omega y'ubuhanuzi bw'imyaka 430 bwa Aburahamu na Pawulo.

Mbere y'uko dukomeza muri Daniyeli 12 no mu isano ifitanye n'ubuhanuzi bwa Aburamu, ni byiza kwibuka uwo Pawulo yari we. Pawulo ntiyari intumwa ku banyamahanga gusa, ahubwo kandi, ikirenzeho cy'ingenzi, yatangaga ubutumwa bwe anyuze mu Ijambo ry'ubuhanuzi

ry’Imana. icy’ingenzi kurushaho ni uko Pawulo yari umuhanuzi w’ibihe by’imiyoborere y’Imana. Umuhanuzi w’ibihe by’imiyoborere y’Imana ni umuhanuzi ubyutswe kugira ngo ayobore ubwoko bw’Imana abukure mu gihe kimwe cy’imiyoborere abwinjize mu kindi, nka Mose, avana ku kurama ku gicaniro akabageza ku kurama mu Buturo Bwera; na Yohana Umubatiza, avana ku buturo bwera bwo ku isi akabageza ku Buturo Bwera bwo mu Ijuru. Pawulo yanditse amakuru menshi kurusha abandi bese banditse Bibiliya babihurije hamwe, kandi ku rugero runini cyane, ndetse n’amabwiriza yerekeye ishyirwa mu bikorwa ry’ibifatika bijyanwa mu by’umwuka! Yabyutswe kugira ngo asobanure ihinduka riva ku bifatika rijya mu by’umwuka mu rwego rw’ubwoko bw’Imana bw’isezerano.

Pawulo ni we murunga uhuza amasezerano y’isezerano yahawe ubwoko bwatoranyijwe bwa Aburahamu n’igihe ubwo bwoko bwatoranyijwe bwimukiye ku kuba ubw’umubiri bukaba ubw’umwuka. Niba udashikamye mu kumenya umwanya Pawulo afite mu mateka y’isezerano, ushobora kutabona ukuntu bikwiriye rwose ku buryo bwashyizweho n’Imana, ko ubuhanuzi bwa mbere bwerekeye ubwoko bw’isezerano bw’Imana ari ubuhanuzi bw’igihe bw’inshuro ebyiri butangirana n’igihe cy’imyaka 30. Ubuhanuzi bumwe bwashyizweho na se w’ubwoko bwatoranyijwe; kandi igihe bimukiye ku kuba ubwoko bwatoranyijwe bw’umwuka, hahagurutse umuhanuzi w’ibihe by’amategeko y’igeno kugira ngo agaragaze kandi asobanure uko kwimuka kwabayeye, kandi no kugira ngo yemeze ubuhanuzi bw’igihe bwa Aburamu akoresheje umuhamya wa kabiri wo mu Isezerano Rishya uhuje n’umuhamya wa mbere wo mu Isezerano rya Kera. Aburamu ku ntangiriro, hanyuma Pawulo ku iherezo, bashushanya ubusobanuro bukomeye bwa 1290 bwo mu minsi ya nyuma.

Tuzakomeza mu nyandiko ikurikira.

“Iyerekwa rya Zekariya rya Yosua n’Umumarayika rifite imbaraga yihariye cyane ku byabaye ku bwoko bw’Imana mu bihe bisoza umunsi ukomeye w’impongano. icyo gihe itorero ry’abasigaye rizashyirwa mu bigeragezo bikomeye no mu mubabaro. Abitondera amategeko y’Imana no kwizera kwa Yesu bazumva uburakari bw’igisato n’ingabo zacyo. Satani abarura ab’isi nk’abagaragu be; yanigaruriye ndetse na benshi biyita Abakristo. Ariko dore agatsinda gato kamurwanya, kakanga ubwami bwe. Iyaba yashoboraga kubahanagura ku isi, intsinzi ye yari kuba yuzuye. Nk’uko yayoboye amahanga y’abapagani kurimbura Isirayeli, ni ko no mu gihe cya vuba azashishikariza imbaraga mbi zo mu isi kurimbura ubwoko bw’Imana. Abantu bazasabwa kugandukira amategeko y’abantu anyuranyije n’amategeko y’Imana.”

“Abakomeza kuba indahemuka ku Mana bazaterwa ubwoba, bagirweho ibirego, bacibwe. ‘Kandi muzagambanirwa n’ababyeyi banyu n’abavandimwe banyu n’ab’iwanyu n’incuti zanyu,’ ndetse bigere no ku rupfu. Luka 21:16. Ibyiringiro byabo byonyine biri mu mbabazi z’Imana; kandi uburyo bwabo bwonyine bwo kwirwanaho buzaba isengesho. Nk’uko Yosua yinginze imbere y’Umumarayika, ni ko Itorero ry’abasigaye, rifite umutima umenetse kandi ukwizera kutajegajega, rizingingira kubabarirwa no gukizwa binyuze kuri Yesu, Umuvugizi waryo. Bazi neza rwose icyaha kiri mu mibereho yabo, babona intege nke zabo no kudakwiriye kwabo; kandi biteguye kwiheba.”

“Umushukanyi ahagarara iruhande rwabo kugira ngo abarege, nk’uko yahagaze iruhande rwa Yosua ngo amurwanye. Yerekana imyambaro yabo yanduye, imico yabo ifite inenge. Agaragaza intege nke zabo n’ubupfapfa bwabo, ibyaha byabo byo kudashimira, no kudasa na Kristo kwabo, byasuzuguje Umucunguzi wabo. Agerageza kubatera ubwoba abibutsa ko imibereho yabo itagifite ibyiringiro, ko ikizinga cy’umwanda wabo kitazigera gihanagurwa. Yiringira ko azabasha kurimbura ukwizera kwabo ku buryo bazagwa mu bishuko bye, bakareka gukomeza kuba indahemuka ku Mana.”

“Satani afite ubumenyi nyakuri bw’ibyaha yageresheje ubwoko bw’Imana gukora, kandi abashinja cyane, avuga ko, kubwo ibyaha byabo, batakaje uburinzi bw’ijuru, kandi akavuga ko afite uburenganzira bwo kubarimbura. Atangaza ko bakwiriye, kimwe na we, gukurwa mu buntu bw’Imana. Aravuga ati: ‘Aba ni bo bantu bagomba gufata umwanya wanjye mu ijuru, n’umwanya w’abamarayika bifatanije nanjye? Bivuga ko bumvira amategeko y’Imana; ariko se, bayakomeje nk’uko ategeka? Mbese ntibikundiye ubwabo kuruta uko bakunze Imana? Mbese ntibashyize inyungu zabo bwite hejuru y’umurimo wayo? Mbese ntibakunze iby’isi? Nimurebe ibyaha byaranze imibereho yabo. Nimwitegereze kwikunda kwabo, ubugome bwabo, urwango bafitanye. Mbese Imana izayirukana jye n’abamarayika banjye mu maso hayo, maze ihe ingororano abakoze ibyaha nk’iby’? Ntushobora kubikora, Mwami, mu butabera. Ubutabera busaba ko bacirwa urubanza.”

“Ariko nubwo abayoboke ba Kristo bakoze icyaha, ntibishyize mu maboko y’ibitso bya Satani ngo bibigenzure. Bihannye ibyaha byabo kandi bashatse Umwami bicishije bugufi no kwicuza, maze Umuvugizi wo mu ijuru akabavuganira. Uwo kutabashimira kwabo yahemukiye cyane kuruta abandi bose, uzi icyaha cyabo kandi akaba azi n’ukwihana kwabo, aravuga ati: ‘Uwiteka agucyahe, wa Satani we. Natangiye ubu bugingo Bwanjye ku bw’aya mashywa. Yanditswe ku biganza Byanjye. Bashobora kuba bafite inenge mu mico; bashobora kuba baratsinzwe mu mihati yabo; ariko bihannye, kandi narabababariye kandi ndabemera.”

Ibitero bya Satani birakomeye, ubuyobe bwe burihisha bwenge; ariko ijisho ry’Umwami riri ku bwoko Bwe. Umubabaro wabo ni mwinshi, ibirimi by’umuriro byo mu itanura bisa n’aho bigiye kubarimbura; ariko Yesu azabavanamo bameze nk’izahabu yageragejwe mu muriro. Kamere yabo y’isi izavanwaho, kugira ngo muri bo ishusho ya Kristo ihishurwe mu buryo bwuzuye.

“Rimwe na rimwe Uwiteka ashobora kugaragara nk’uwibagiwe akaga kugarije Itorero rye n’igikomere ryatewe n’abanzi baryo. Ariko Imana ntiyibagiwe. Nta kintu na kimwe cyo muri iyi si gikundwa n’umutima w’Imana nk’Itorero ryayo. Si ubushake bwayo ko imigambi ya kimuntu yo muri iyi si yangiza amateka yaryo. Ntiyareka ubwoko bwayo ngo buneshwe n’ibishuko bya Satani. Azahana abamuhagararaho mu buryo butari bwo, ariko azagirira ubuntu bose bihana babikuye ku mutima. Abamwambaza ngo abahe imbaraga zo gukuza imico ya Gikristo, azabaha ubufasha bwose bukenewe.”

“Mu gihe cy’imperuka abantu b’Imana bazaboroga kandi batakambire iby’amahano akorerwa mu gihugu. Bafite amarira bazaburira abanyabyaha iby’akaga kabategereje bitewe no guhonyora amategeko y’Imana, kandi bafite agahinda katavugwa bazicisha bugufi imbere y’Umwami mu kwihana. Abanyabyaha bazaseka agahinda kabo kandi bashinyagurire ibyo

kubingingira kwabo gukomeye. Ariko umubabaro no kwicisha bugufi by'ubwoko bw'Imana ni ikimenyetso kidasubirwaho cy'uko bongeye kugarura imbaraga n'icyubahiro by'imico byari byaratakaye bitewe n'icyaha. Ni ukubera ko barushaho kwegera Kristo, kubera ko amaso yabo ahanze ku butungane bwe butunganye rwose, ni cyo gituma babona neza cyane ubunyabyaha bukabije bw'icyaha. Ubugwaneza no kwiyoroshya ni byo bisabwa kugira ngo haboneke gutsinda no kunesha. Ikamba ry'ubwiza ritegereje abunamira ku birenge by'umusaraba.”

“Abizerwa b'Imana, abasenga b'indahemuka, ni nk'aho bakingiranywe na We. Bo ubwabo ntibazi ukuntu barinzwe neza cyane. Bayobejwe na Satani, abatware b'iyi si barimo gushaka kubarimbura; ariko iyaba amaso y'abana b'Imana yashoboraga guhumuka nk'uko amaso y'umugaragu wa Elisha yahumutse i Dothani, babona abamarayika b'Imana babakikije nk'ingando, baburizamo ingabo z'umwijima.”

“Nk'uko ubwoko bw'Imana bicisha bugufi imbere Ye, bwinginga busaba umutima uboneye, itegeko rigatangwa ngo, 'Nimubambure imyenda yanduye,' maze hakavugwa amagambo abahumuriza ngo, 'Dore, nkuriyeho gukiranirwa kwawe, kandi nzakwambika imyambaro ihinduwe.' Zekariya 3:4. Umwambaro utanduye wo gukiranuka kwa Kristo wambikwa abana b'Imana bageragejwe, bashutswe, nyamara bakomeje kuba abizerwa. Abarokotse basuzugurwaga bambikwa imyambaro y'icyubahiro, ntibazongera na hato guhumanywa n'ibyonona by'isi. Amazina yabo agumishwa mu gitabo cy'ubugingo cy'Umwana w'Intama, yanditswe mu mubare w'abizerwa bo mu bihe byose. Banesheje amayeri y'umushukanyi; ntibigeze bakurwa ku budahemuka bwabo n'ugutontoma kwa cya kiyoka. Ubu bararinzwe iteka ryose ku migambi y'umugerageza. Iyaha byabo byimurirwa ku watangije icyaha. Ku mitwe yabo hashyirwaho 'ikamba ryiza.’”

“Mu gihe Satani yakomezaga gushinja, abamarayika bera, batabonwaga n'amaso, bagendaga banyuranamo, bashyira ku bizerwa ikimenyetso cy'Imana nzima. Abo ni bo bahagaze ku Musozi Siyoni hamwe n'Umwana w'Intama, bafite izina rya Se ryanditswe ku ruhanga rwabo. Baririmba indirimbo nshya imbere y'intebe y'ubwami, iyo ndirimbo nta muntu ushobora kuyimenya keretse ab'ibihumbi ijana na mirongo ine na bine bacunguwe bakavanwa mu isi. 'Abo ni bo bakurikira Umwana w'Intama aho ajya hose. Abo ni bo bacunguwe bakuwe mu bantu, baba umuganura w'Imana n'Umwana w'Intama. Kandi mu kanwa kabo nta buriganya bwabonetsemo, kuko batariho umugayo imbere y'intebe y'Imana.' Ibyahishuwe 14:4, 5.

“Ubu ni bwo amagambo y'Umumarayika ageze ku isohozwa ryayo ryuzuye ati: 'Nuko noneho umva, wa Yosua wowe mutambyi mukuru, wowe n'abo mwicaranye imbere yawe; kuko ari abantu b'igitangaza: kuko dore nzazana Umugaragu wanjye, Ishami.' Zekariya 3:8. Kristo ahishurwa nk'Umucunguzi n'Umukiza w'ubwoko bwe. None rwose abasigaye ni 'abantu b'igitangaza,' kuko amarira no gucishwa bugufi byo mu rugendo rwabo byasimbuwe n'ibyishimo n'icyubahiro mu maso y'Imana n'Umwana w'Intama. 'Uwo muni Ishami ry'Uwiteka rizaba ryiza kandi rifite ubwiza, kandi imbuto z'igihugu zizaba nziza kandi zihubuje ku barokotse ba Isirayeli. Kandi hazabaho yuko usigaye i Siyoni, n'usigara i Yerusalemu, azitwa uwera, ari we wese wanditswe mu bazima i Yerusalemu.' Yesaya 4:2, 3.”
Abahanuzi n'Abami 587–592.